

มาตรการทางกฎหมายในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีอาญา¹

ชลลดา เทพสุวรรณชนะ²

จากการศึกษาเกี่ยวมาตรการทางกฎหมายในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติ ความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีอาญา ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจว่าพยานหลักฐานเป็นข้อความหรือสิ่งก็นำมาใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงต่อศาล เพื่อให้ศาลทราบความจริงในคดีและนำไปใช้ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้ และทำให้ทราบว่ามาตรการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีอาญามีขึ้นตั้งแต่สมัยสุโขทัย และเป็นมาตรการทางกฎหมายที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบัน มาตรการเหล่านี้กำหนดขึ้นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมตามแนวคิดอำนาจรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม แต่มาตรการทางกฎหมายบางประการหากกฎหมายไม่กำหนดขอบเขตการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ จะทำให้เกิดปัญหาการใช้อำนาจที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น จึงจำต้องกำหนดมาตรการทางกฎหมายในคดีอาญาโดยคำนึงถึงแนวคิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลด้วย และรัฐธรรมนูญของไทยก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลต่อรัฐ ซึ่งองค์กรผู้ใช้อำนาจทั้งหลายจะต้องให้ความเคารพปกป้องและคุ้มครองสิทธิดังกล่าวเพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติ

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ามาตรการทางกฎหมายในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีอาญาปัจจุบันยังไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุมด้วยกันหลายประการ ซึ่งสรุปได้ ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะส่วนบุคคลในที่สาธารณะซึ่งกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการค้นได้โดยตรง เพียงแต่อาศัยเหตุอันควรสงสัยหรือเหตุอันควรเชื่อ แต่ในทางกฎหมายให้ถือว่า การค้นยานพาหนะเป็นการค้นในที่สาธารณะตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 93 โดยอาศัยเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือมีไว้เป็นความผิด และเมื่อเข้ากรณีมาตรา 93 เจ้าหน้าที่ก็ไม่จำเป็นต้องขออนุญาต

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีอาญา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์รัด เล็งวิทยา และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนียผล และรองศาสตราจารย์จุฑพร วงศ์ทองสวรรค์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ศาล ซึ่งทำให้เกิดปัญหาการจำกัดสิทธิและเสรีภาพและการครอบครองทรัพย์สินโดยปกติ การค้นยานพาหนะ กฎหมายเฉพาะบางเรื่องได้กำหนดมาตรการไว้ แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังไม่มีมาตรการในเรื่องนี้โดยชัดเจน

ประเด็นปัญหาที่สองเกี่ยวกับระยะเวลาการดักฟังการสื่อสารทางโทรศัพท์ตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ.(การเข้าถึงและได้มาซึ่งเอกสารหรือข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด) มาตรา 105/1 กำหนดระยะเวลาใช้มาตรการดักฟังได้คราวละไม่เกิน 90 วัน โดยไม่มีระยะเวลาสิ้นสุดว่าห้ามใช้มาตรการดักฟังไม่เกินกี่ครั้งอย่างเช่นกฎหมายของประเทศเยอรมนีที่มีระยะเวลาสิ้นสุดการใช้มาตรการไม่เกินกี่เดือน และมีข้อยกเว้นให้ขยายได้แต่ก็มีระยะเวลาสิ้นสุดกำหนดว่าห้ามใช้ระยะเวลาที่ขยายออกไปห้ามเกินกี่เดือน ซึ่งตามร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเมื่อไม่มีการกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดจึงอาจเกิดปัญหาเจ้าหน้าที่ใช้อำนาจในการใช้มาตรการดังกล่าวมากเกินไป เพราะมาตรการดักฟังถือเป็นมาตรการที่จะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลในการสื่อสารระหว่างกัน

ประเด็นปัญหาที่สามเกี่ยวกับการอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ดักฟังการสื่อสารทางโทรศัพท์ในกรณีจำเป็นตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ.(การเข้าถึงและได้มาซึ่งเอกสารหรือข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด) มาตรา 105/1 กำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจอนุญาตให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจใช้อำนาจดักฟังการสื่อสารทางโทรศัพท์ตามที่ยื่นคำขอ ซึ่งเห็นว่าคดีที่ร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวกำหนดให้ใช้มาตรการดักฟังได้ล้วนแล้วแต่เป็นคดีที่อาจเกิดเหตุฉุกเฉินและมีเหตุจำเป็นทำให้ไม่สามารถรอคำสั่งอนุญาตจากศาลได้หากรออาจไม่ได้พยานหลักฐานมา แต่ร่างพระราชบัญญัติฯ กลับไม่มีข้อยกเว้นหากมีกรณีจำเป็นให้อำนาจบุคคลอื่นในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้มีอำนาจอนุญาตให้ใช้มาตรการแทนศาลไปก่อน เพื่อให้สามารถใช้มาตรการดักฟังได้ทันทั่วทั้งที่ต่อการได้มาซึ่งพยานหลักฐาน

ประเด็นปัญหาที่สี่เกี่ยวกับค้นหายานหลักฐานจากสถานที่เกิดเหตุ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการตรวจสอบหรือที่ทาง เพื่อรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งคำว่าที่ทางในที่นี้หมายความว่าสถานที่เกิดเหตุด้วย แต่การค้นหายานหลักฐานจากสถานที่เกิดเหตุในบางคดีก็ไม่สามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในวันเดียว จึงจำเป็นต้องมีการรักษาสถานที่เกิดเหตุ แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักไม่ทำการรักษาสถานที่เกิดเหตุเพื่อป้องกันการสูญหายหรือถูกทำลายของพยานหลักฐาน และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้มีบทบัญญัติเรื่องการรักษาสถานที่เกิดเหตุไว้โดยชัดแจ้งเช่นกัน จึงทำให้เกิดปัญหาในคดีนั้นอาจได้พยานหลักฐานมาไม่ครบถ้วน ไม่อาจทราบรายละเอียดในการกระทำความผิดได้

จากการศึกษาค้นคว้ามาตรการทางกฎหมายในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีอาญา
ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะส่วนบุคคลในที่สาธารณะ ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1.1 การค้นยานพาหนะส่วนบุคคลในที่สาธารณะ ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้เพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 2(23) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คำว่า “ยานพาหนะ หมายความว่า ความถึงรถยนต์หรือรถประเภทอื่นอันเคลื่อนด้วยกำลังเครื่องจักรกลซึ่งเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลและไม่ใช่ที่พำนักอาศัย” และแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 93 “ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น ในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิด หรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด”

แก้เป็น “ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลหรือค้นยานพาหนะใดในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น ในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลหรือยานพาหนะนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิด หรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด

การค้นยานพาหนะตามวรรคหนึ่ง พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะต้องใช้ความระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน และต้องให้เกิดการรบกวนน้อยที่สุดเท่าที่จะสามารถกระทำได้”

1.2 ปัญหาระยะเวลาการดักฟังการสื่อสารทางโทรศัพท์ตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ. (การเข้าถึงและได้มาซึ่งเอกสารหรือข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด) มาตรา 105/1 ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้แก้ไขข้อความในร่างพระราชบัญญัติเรื่องระยะเวลาการดักฟังการสื่อสารจากเดิม “ให้สามารถดำเนินการคราวละไม่เกิน 90 วัน และให้ผู้ได้รับอนุญาตรายงานผลการดำเนินการให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดทราบทุก 30 วัน”

แก้เป็น มาตรา 105/1 ... “โดยให้ดำเนินการได้ไม่เกิน 90 วัน การขยายระยะเวลาดังกล่าวให้กระทำได้แต่ต้องไม่เกิน 90 วัน และให้ผู้ได้รับอนุญาตรายงานผลการดำเนินการให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดทราบทุก 30 วัน ทั้งนี้ คำสั่งอนุญาตจากศาลจะต้องระบุชื่อ ที่อยู่ ประเภท ความผิด ขอบเขต และระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดในการดักฟังการสื่อสารทางโทรศัพท์ด้วย”

1.3 ปัญหาการอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ดักฟังการสื่อสารทางโทรศัพท์ในกรณีจำเป็นตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ. (การเข้าถึงและได้มาซึ่งเอกสารหรือข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด) มาตรา 105/1 ให้อำนาจอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดที่มีเขตอำนาจ เท่านั้น มีคำสั่งอนุญาตในการเข้าถึงและได้มาซึ่งเอกสารหรือ

ข้อมูลข่าวสารอื่นใดทางโทรศัพท์ ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้เพิ่มเติมกรณีจำเป็นเร่งด่วน ไม่อาจรอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตได้ ดังนี้

“ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนหากยังไม่ได้รับคำสั่งอนุญาตจากศาล พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ อาจยื่นคำร้องขอให้พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจกำหนดให้มีการการเข้าถึงและได้มาซึ่งเอกสารหรือข้อมูลข่าวสารอื่นใดทางโทรศัพท์ โดยให้สามารถดำเนินการได้ไม่เกิน 3 วัน หากพ้นระยะเวลาดังกล่าวให้คำสั่งของอธิบดีอัยการสิ้นสุดไป”

1.4 ปัญหาการแสวงหาพยานหลักฐานจากสถานที่เกิดเหตุ การรวบรวมพยานหลักฐาน

ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (1) – (4)

ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะเพิ่มเติมมาตรา 132 (5) “รักษาสถานที่เกิดเหตุและห้ามไม่ให้บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องเข้ามาในสถานที่เกิดเหตุ เพื่อป้องกันการสูญหายหรือถูกทำลายซึ่งพยานหลักฐาน”

เอกสารอ้างอิง

มยุรา วิมลโลหาร. “การแสวงหาพยานหลักฐานในคดียาเสพติดโดยใช้เทคนิคการสืบสวนคดีพิเศษ.”

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

ซ่อม่วง ม่วงทอง. “การแสวงหาพยานหลักฐานโดยมิชอบโดยเอกชน.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต,

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.